

АННОТАЦИЯ

«8D01540 – Химия» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға "Болашақ мұғалімдердің химияны ағылшын тілінде оқыту дайындығын қалыптастыру" тақырыбында диссертация
Бабич Ирина Михайловна

Зерттеу тақырыбы: Болашақ мұғалімдердің химияны ағылшын тілінде оқыту дайындығын қалыптастыру.

Зерттеу тақырыбы: болашақ мұғалімдердің ЖОО-да кәсіптік даярлық үдерісінде химияны ағылшын тілінде оқытуға дайындығын қалыптастырудың әдістемелік жүйесінің моделін және оны тиімді іске асырудың педагогикалық шарттарын теориялық негіздеу, жобалау, сынақтан өткізу.

Зерттеу міндеттері:

- болашақ мұғалімдердің мектептегі арнайы пәндерін шет тілінде оқытуға дайындығын қалыптастыру проблемасының ғылыми әзірленуіне және Қазақстан Республикасы Білім беру мекемелерінің болашақ педагогтерінің жаратылыстану пәндерін ағылшын тілінде оқытуға дайындығының өзекті бағыттарына талдау жасау;
- көптілді мектепте жұмыс істеу үшін болашақ химия мұғалімдерін даярлау үдерісінде CLIL әдістемелік тұжырымдамасын қолданудың теориялық-әдіснамалық негіздемесін жүзеге асыру;
- құзыреттілік және интеграцияланған пәндік-тілдік тәсілдер негізінде болашақ CLIL-мұғалімдердің арнайы құзыреттер кешенін анықтау;
- "Болашақ мұғалімдердің ағылшын тілінде химияны оқытуға дайындығы" ұғымын нақтылау, оның құрылымын және CLIL әдістемелік тұжырымдамасы шеңберіндегі компоненттердің маңызды-мазмұнды сипаттамасын анықтау;
- болашақ мұғалімдердің мектепте химияны ағылшын тілінде оқытуға дайындығын қалыптастырудың әдістемелік жүйесінің моделін әзірлеу, ғылыми негіздеу және сынақтан өткізу және оны сәтті жүзеге асырудың ұсынылған педагогикалық шарттары кешенінің тиімділігін дәлелдеу.

Зерттеу әдісі:

- теориялық әдістер (оқу-әдістемелік, психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді, монографияларды, зерттеу мәселесі бойынша диссертацияларды; нормативтік-құқықтық дереккөздерді зерттеу, талдау; ақпаратты жіктеу және жүйелеу, салыстыру, синтездеу, индуктивті және дедуктивті жалпылау, педагогикалық модельдеу);
- эмпирикалық әдістер (тікелей және жанама бақылау, сараптамалық бағалау, тестілеу, сұхбат, онлайн-сауалнама, аудиожазбаларды талдау, өзін-өзі бағалау, педагогикалық эксперимент);
- математикалық статистика әдістері (Шапиро-Уилк, Краскел-Уоллис, Манн-Уитни, Уилкоксон критерийлері).

Қорғауға шығарылатын негізгі ережелер:

1. болашақ мұғалімдердің химияны ағылшын тілінде оқытуға дайындығы – бұл педагогикалық қызметке кәсіби дайындықтың және болашақ мұғалімнің CLIL арнайы құзыреттіліктерінің кешенінің ажырамас бөлігі, мотивациялық (тұрақты кәсіптік-танымдық мотивтер, химияны ағылшын тілінде оқытуға оң көзқарас, оған қызығушылық), мазмұнды-когнитивті (пәнді және оны мақсатты тілде оқытудың әдістемесін әртүрлі танымдық деңгейде білу), праксиологиялық ("4С" қағидаттарын қолдана отырып, ағылшын тілінде химияны жоспарлау және оқыту), рефлексивті-бағалау (ағылшын тілінде химияны оқыту практикасын шынайы өзін-өзі бағалау) компоненттері. Оның құрылымы мен компоненттердің маңызды-мазмұнды сипаттамасы болашақ CLIL-мұғалімнің белгілі бір құзыреттерімен тығыз байланысты, олар когнитивті академиялық тілдік құзыреттіліктен, интеграцияланған пәндік-тілдік сабақты жоспарлау және оқыту құзыреттілігінен, интеграцияланған пәндік-тілдік оқытудың сапасын бағалау және бағалау құзыреттілігінен тұрады;

2. болашақ мұғалімдердің химияны ағылшын тілінде оқытуға дайындығын қалыптастырудың әдістемелік жүйесінің моделі мыналарды қамтиды: мақсатты компонент-дайындықтың төрт компонентінің әрқайсысы үшін тұжырымдалған мақсаттар кешені; "Learning and teaching Chemistry through English" таңдау курсына әзірленген оқу-әдістемелік кешенмен ұсынылған мазмұнды компонент; процедуралық компонент-әдістер, стратегиялар, ағылшын тілінде химияны оқыту дағдыларын арттыруға бағытталған нысандар, құралдар, сондай-ақ біз әзірлеген CLIL және IBL интеграция тәсілі; күтілетін нәтижелермен, өлшемдермен, дайындық деңгейлерімен және болашақ мұғалімнің ағылшын тілінде химияны оқытуға дайындығын бағалаудың дербес әзірленген құралдарымен ұсынылған бағалау-нәтижелі компонент;

3. Қазақстан Республикасының мектептерінде болашақ мұғалімдердің химияны ағылшын тілінде оқытуға дайындығын қалыптастырудың жобаланған әдістемелік жүйесін табысты іске асырудың арнайы педагогикалық шарттар кешені, оның ішінде: 4С қағидаттары негізінде болашақ химия мұғалімдерінің химиялық, тілдік, әдістемелік білімдерін интеграциялау; болашақ химия мұғалімдерін пәндік -скаффолдингті қолдана отырып, ағылшын тілінде педагогикалық сала; тиісті өзін-өзі бағалауды қалыптастыру үшін студенттерді жүйелі рефлексиялық тәжірибеге тарту.

Зерттеудің негізгі нәтижесі:

1. "Болашақ мұғалімдердің ағылшын тілінде химияны оқытуға дайындығы" ұғымының мазмұны ашылады және нақтыланды, оның құрылымы және компоненттердің маңызды-мазмұнды сипаттамасы анықталды;

2. болашақ мұғалімдердің Қазақстан Республикасының мектептерінде химияны ағылшын тілінде оқытуға дайындығын қалыптастырудың әдістемелік жүйесінің моделі ғылыми негізделген және әзірленген;

3. болашақ мұғалімдердің химияны ағылшын тілінде оқытуға дайындығын қалыптастырудың әдістемелік жүйесінің жобаланған моделін сәтті жүзеге асырудың арнайы педагогикалық шарттарының кешені анықталды және теориялық тұрғыдан негізделген.

Алынған нәтижелердің жаңалығы мен маңыздылығын негіздеу:

Бірінші нәтиже жаңалық болып табылады, өйткені CLIL әдістемелік тұжырымдамасы шеңберінде "Болашақ мұғалімдердің ағылшын тілінде химияны оқытуға дайындығы" ұғымының мазмұны анықталды және нақтыланды, болашақ мұғалімдердің болашақ CLIL-мұғалімнің белгілі бір құзыреттерімен тығыз байланысты ағылшын тілінде химияны оқытуға дайындығы компоненттерінің құрылымы мен маңызды сипаттамасы анықталды.

Екінші нәтиже де жаңалық болып табылады, өйткені болашақ мұғалімдердің Қазақстан Республикасының мектептерінде химияны ағылшын тілінде оқытуға дайындығын қалыптастырудың әдістемелік жүйесінің моделі алғаш рет ғылыми негізделген және әзірленген.

Үшінші нәтижеде жаңалық болып табылады, өйткені болашақ мұғалімдердің химияны ағылшын тілінде оқытуға дайындығын қалыптастырудың әдістемелік жүйесінің жобаланған моделін сәтті жүзеге асырудың арнайы педагогикалық шарттарының кешені анықталған және теориялық тұрғыдан негізделген.

Ғылымның даму бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:

Диссертациялық зерттеу ғылымды дамытудың 2021 – 2023 жылдарға арналған басым бағытына – "Білім және ғылым саласындағы зерттеулер" сәйкес келеді және ҚР Тұңғыш Президенті Н.Ә. Назарбаевтың "Қазақстан жолы" Жолдауына негізделеді

– 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ" 17 Қаңтар 2014 ж

2022 жылғы 3 тамыздағы Қазақстан Республикасы Негізгі орта және жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына: Қазақстан Республикасы Ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығына; Қазақстан Республикасы Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің 2022 жылғы 20 шілдедегі Мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына қосымша: Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрінің

бұйрығына 1-қосымша 2022 жылғы 20 шілдедегі № 2; "Білім туралы" Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі №319-III Заңы (08.01.2021 ж.жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен); "Педагог" кәсіби стандарты. "Атамекен" Қазақстан Республикасы Ұлттық Кәсіпкерлер палатасы Басқарма Төрағасының 2017 жылғы 8 маусымдағы № 133 бұйрығына; Қазақстан Республикасында тіл саясатын іске асыру жөніндегі 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламаға қосымша: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 20 желтоқсандағы № 846 қаулысы; Әлеуметтік әріптестік және әлеуметтік және еңбек қатынастарын реттеу жөніндегі республикалық үшжақты комиссия 2016 жылғы 16 наурызда бекіткен ұлттық біліктілік шеңберіне; ҚР Президенті Қ.К. Тоқаевтың 2019 жылғы 2 қыркүйектегі "сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі" атты Жолдауына сәйкес.

Докторанттың әрбір жарияланымды дайындауға қосқан үлесі (жақшадағы басылымның жалпы көлемі пайыздық қатынаста көрсетілген)

Зерттеу жұмысының мазмұны бойынша 19 мақала жарияланды. Олардың бірі Scopus ғылымметриялық базасына кіреді:

1. IBL және CLIL интеграциясы болашақ мұғалімдерді Көптілділік жағдайында жаратылыстану пәндерін оқытуға дайындау // Білім беруді интеграциялау. –2021. – Т. 25, № 2. – 304-320 б. (бірлескен авторлар: Омарова В., Баратова А., Чуркина Н., 75%).

Үш мақала Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету Комитеті ұсынған басылымдарда жарияланған:

1. Exploring pre-service chemistry teachers' attitudes towards learning a subject in english in Kazakhstan // Bull. Pedagog. Sci. – 2020. – Vol. 66, № 2.- P. 265-271(Co-authored by: Баратова А., Шоманова Ж., 75%);

2. Студенттерді ағылшын тілінде химияны оқуға кәсіби ынталандырудың негізгі ерекшеліктері // Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. Педагогика Сериясы. Психология. Әлеуметтану. – 2020. – Т. 132, № 3. - Б.43-54. (бірлескен авторлар: Шоманова Ж., Мұқанова Р., 75%);

3. Әдістемені әзірлеу және студенттердің ағылшын тілінде химияны оқуға танымдық уәждемесін зерттеу // Қарағанды университетінің хабаршысы. "Педагогика" Сериясы. – 2020. – Т. 98, № 2. – Б.32-45. (бірлескен авторлар: Шоманова Ж., Ачкинадзе О., Чуркина Н., 70%).

Таяу шет елдердің ғылыми басылымында бір мақала жарияланды:

1.Болашақ мұғалімдердің Көптілділік жағдайында бейіндік пәнді оқытуға когнитивті-мазмұнды дайындығын бағалау құралдарын әзірлеу // Ғылым мен білімнің заманауи мәселелері. 2021. №. 3. <https://science-education.ru/ru/article/view?id=30948> (100%).

Отандық және шетелдік конференциялар материалдарының басылымдарында 14 мақала жарияланды:

1. Ағылшын тіліндегі оқыту схемасына арналған білім беру формациясының үлгісі // XXIV International Scientific and Practical Conference social and Economic Aspects of Education in Modern Society Vol.1, December 25, 2020, Warsaw, Poland 29-35 ББ. (бірлескен автор: Шакирова З., 80%);

2.Ағылшын тілінде химияны оқытуға қажетті болашақ мұғалімдердің құзыреттілігі // Трансформациялық процестер жағдайында педагогикалық білім: жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыру кеңістігі. IX халықаралық. ғылыми.- тәжірибе.конф., Минск қ., 11 қараша 2020 ж. / Беларусь. мемлекеттік Максим Танк атындағы пед. ун-т.; астында ғылыми. Позняк а.в. – Минск, 2020. Б. 106-109. (100%);

3. "4С" қағидаттары негізінде педагогикалық жоғары оқу орындарының химия студенттері үшін оқу-әдістемелік құрал құру туралы мәселеге // Білім беру көкжиегі. - Омбы, 2020. – 190-193 ББ. (бірлескен автор: Баратова а., 75%);

4. Болашақ мұғалімдердің Көптілділік жағдайында жаратылыстану пәндерін оқытуға дайындығының праксиологиялық компонентін бағалау // X "Ғылым мен техниканы дамытудың инновациялық аспектілері" халықаралық ғылыми-практикалық конференциясы. - Саратов, 2021. – 299-308 б. (100%);

5. Selection of CLIL and IBL models to prepare pre-service science teachers for teaching in English. // Оқыту әдістемесінің сұрақтары: классикалық жүйеден аралас оқытуға дейін. Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның ғылыми еңбектерінің жинағы. Таңдаулылар / Құраст. Шахназарян В. М.; ред. Петрова М. - Мәскеу: SNI орталығы және от, 2021. – 26-34 б. (бірлескен автор: Шакирова З., 70%);

6. Болашақ мұғалімдердің бейіндік пәнді (химия) ағылшын тілінде оқуға деген көзқарасы мен уәждемесі // II Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. / ред. Чекалева Н. В. – Омбы: ОмГПУ, 2021. – 417-420 ББ. (бірлескен авторлар: Назарова Н., Панасенко Е., Курдуманова о., 50%);

7. Болашақ мұғалімдердің химияны ағылшын тілінде оқытуға дайындығын қалыптастыру шарттары // "XXI Сәтбаев оқулары" Жас ғалымдар, магистранттар, студенттер мен мектеп оқушыларының : халықар. ғыл. конф. мат-сыйлықтар. - Павлодар: Toraighyrov University, 2021. – 146-151 ББ. (100%);

8. Болашақ химия мұғалімдерінің "Learning and teaching chemistry in English" интерактивті оқу құралының көмегімен ағылшын тілінде оқытуға дайындығын қалыптастыру // "XXI Сәтбаев оқулары" Жас ғалымдар, магистранттар, студенттер мен мектеп оқушыларының : халықар. ғыл. конф. мат-сыйлықтар. - Павлодар: Toraighyrov University, 2021. – 158-163 ББ. (100%);

9. Approaches to CLIL and IBL integration in preparing pre-service chemistry teachers // "XXI Сәтбаев оқулары" Жас ғалымдар, магистранттар, студенттер мен мектеп оқушыларының : халықар. ғыл. конф. мат-сыйлықтар. - Павлодар: Toraighyrov University, 2021. – 152-157 ББ. (бірлескен авторлар: Баратова А., Мұқанова Р., 70%);

10. Студенттерді өндірістік практика кезеңінде CLIL пәндік-әдіснамалық сұранысы мен әдістемесі негізінде мектепте оқыту // "Жас ғалымдар, магистранттар, студенттер мен мектеп оқушыларының" XX Сәтбаев оқулары": халық ғылыми конференциясының материалдары. – Павлодар: С.Торайғыров атындағы ПМУ, 2020 Б. 401-406 (100%);

11. E-GLOSSARY as an effective tool to upgrade pre-service and in-service chemistry teachers' knowledge of their subject // "Жас ғалымдар, магистранттар, студенттер мен мектеп оқушыларының "XX Сәтбаев оқулары" : халық ғылыми конференциясының материалдары. - Павлодар: С. Торайғыров атындағы ПМУ, 2020. – 413-418 ББ. (бірлескен автор: Баратова А., 80%);

12. Студенттерде ағылшын тілінде химияны оқудың мотивациялық факторлары // "XX Сәтбаев оқулары" Жас ғалымдардың, магистранттардың, студенттер мен оқушылардың халықаралық ғылыми конференциясының материалдары. - Павлодар: ПМУ, 2020. – 406-413 ББ. (100%);

13. Болашақ мұғалімдердің химияны ағылшын тілінде оқытуға дайындығын қалыптастыру шарттары // "XXI Сәтбаев оқулары" Жас ғалымдар, магистранттар, студенттер мен мектеп оқушыларының : халықар. ғыл. конф. мат-сыйлықтар. - Павлодар: Toraighyrov University, 2021. – 146-151 ББ.(100%);

14. Болашақ мұғалімдердің химияны ағылшын тілінде оқытуға дайындығын қалыптастырудың әдістемелік жүйесінің моделін сынақтан өткізу нәтижелері және оны тиімді жүзеге асыру шарттары туралы // "Қазіргі әлемдегі Ресей ғылымы" XLVII халықаралық ғылыми-практикалық конференция. – М.: "өзектілігі.РФ" ғылыми-баспа орталығы, 2022. – 156-158 ББ. (100%).

Үш оқу-әдістемелік жинақ және силлабус жарық көрді:

1. Learning and Teaching Chemistry in English: from Theory to Practice and Lesson Planning. – Pavlodar: Pavlodar State Pedagogical University, 2020. – 424 б. (бірлескен авторлар: Шоманова Ж., Баратова А., 70%);

2. "Learning and Teaching Chemistry in English" курсы бойынша әдістемелік ұсынымдар. - Павлодар: "Павлодар педагогикалық университеті" КЕАҚ, 2021. – 200 б. (бірлескен авторлар: Шоманова Ж., Баратова А., 70%);

3. "Learning and teaching Chemistry in English" курсына бақылау-өлшеу материалдары. - Павлодар: ППУ, 2021. – 66 б. (бірлескен авторлар: Вишенкова Е. А., Sajucom Sallador E., Мұқанова Ж. С., Prinsloo N., Шоманова Ж. К., 50%);

4. "Learning and teaching Chemistry in English" элективті курс бағдарламасы // Силлабус Павлодар мемлекеттік педагогикалық университеті 2021. – 66 б. (бірлескен авторлар: (Шоманова Ж., Мұқанова Р., 70%).

Авторлық құқыққа 5 куәлік алынды: "Glosschemistry"электрондық глоссарийі. КОМПЬЮТЕРГЕ арналған бағдарлама. 26.03.2020 жылғы № 8995 (бірлескен авторлар: Бекболат А.Б. Тоқтағанов Т., Елжан Е. Баратова А., 50%); "Педагогикалық жоғары оқу орындары студенттерінің химияны ағылшын тілінде оқуға танымдық уәждемесінің деңгейін бағалау әдістемесі". Өлшеу материалдары № 8649 6.03.2020 (100%); "Болашақ мұғалімдерді химияны ағылшын тілінде оқытуға дайындау әдістемесі" №14009 22.12.2020 (100%); "Педагогикалық ЖОО студенттерінің химияны ағылшын тілінде оқуға кәсіби ынталандыру деңгейін бағалау әдістемесі". Өлшеу материалдары 6.03.2020 жылғы № 8648 (100%);" СІЕ-Еbook электрондық оқулығы " 15.02 2021 жылғы № 15158 электрондық оқулық (бірлескен авторлар: Баратова А., Тулков А., Казанцев Н., Тоқтағанов Т., Елжан Е., Бекболат А., 50%).

Сонымен қатар, диссертациялық зерттеу шеңберіндегі практикалық әзірлемелер "Көптілді және көпмәдениетті білім беру" дидактикалық және әдістемелік әзірлемелердің өңірлік байқауында үздік деп танылды – 2021 жылғы қыркүйек-қараша айларында" оқыту материалдары және элективті курстар, (элективті / факультативтік курстарға арналған бағдарламалар мен материалдар/Оқу құралдары"," мектептер мен балабақшаларға арналған педагогтарды даярлау бағдарламасы, "Білім беру бағдарламалары" номинациялары бойынша ВКНМ ОБСЕ (ЕҚЫҰ ВКНМ БАҰО) Орталық Азия білім беру бағдарламасы шеңберінде ұйымдастырылған "Бейбіт және тұрақты даму жолы" көп тілді білім беру бағдарламаларын іске асыратын".